

Fem kilo vidnesbyrd om Putins forbrydelser i Ukraine

Foto: Jan Grarup.

Ole Damkjær Nielsen
10.11.2023

NY BOG // ANMELDELSE – Et nyt – i sandhed digert – værk sætter ord og billeder på destruktionen i Ukraine og de enorme lidelser, som Putins krig udsætter befolkningen for. Det er ikke for sarte sjæle, og forfatteren og fotografen lægger ikke skjul på, at de har en mission med deres fælles bog, *While we bleed*.

BOG: While We Bleed

Forfatter: Adam Holm

Fotograf: Jan Grarup

Booklab, 496 sider. Bogen udkom den 3. november.

Det er jo ikke, fordi at krigen i Ukraine er blevet ignoreret af de danske medier. Tværtimod, det største blodbad i Europa siden Anden Verdenskrig har fyldt – og fylder stadig – godt op i mediebilledet, om end en anden krig i de seneste uger også i den grad har trukket overskrifter.

Men for en stor del handler dækningen af den snart to år lange krig i Ukraine mest om politiske udmeldinger om behovet for at støtte ukrainerne med våben og om udfordringerne med at opretholde solidariteten med Ukraine i EU og USA. Alt sammen vigtigt nøjagtigt ligesom de jævnlige beretninger om den overordnede udvikling på slagmarken – eksempelvis i DR's *Krigens døgn*.

Foto: Jan Grarup

Men vi har også brug for at komme tættere på – indimellem helt tæt på – for virkelig at forstå, hvad der udspiller sig, og det gør vi i et nyt, sandt murstensværk af forfatteren, radioværten og historikeren Adam Holm og krigsfotografen Jan Grarup.

Det er en coffee table bog i oversize (38,5 x 28,5 x 5 cm for at være helt præcis) og over 462 sider – hver og en på størrelse med en avisside sætter de ord, billeder og ansigter på det mareridt, det aldeles umulige mareridt, som er ukrainernes hverdag ikke mindst i det østlige Ukraine. Altså der, hvor kampene er hårdest og russernes bombardementer mest heftige og ubarmhjertige.

Kødhakkeren

Adam Holm gør det godt i 12 portrætter baseret på interview med ukrainere, civile såvel som soldater, som han og Jan Grarup møder på deres vej under en fælles rejse i Ukraine i foråret.

Der er eksempelvis den 29-årige kommandant Yegor, der sikrer en skyttegrav med tre T-64-kampvogne skjult under et camouflagenet. Svaret kommer prompte, da han bliver spurgt, om han tager krigsfanger. Nej, det gør han ikke. “Hos os bliver man slået ihjel,” fastslår Yegor. Det er øje for øje, tand for tand, og russerne skyder også mange af de ukrainere, de tager til fange, understreger kommandanten.

Foto: Jan Grarup

Der er også Serhyi Tjaus i kapitlet “Kort rapport fra en lidende by”, der er en fortættet beretning om en lille by under konstant russisk bombardement, mens personalet på lazarettet kæmper en ulige kamp for at redde de sårede. Serhyi Tjaus er borgmester i byen Tjasiv Jar godt 20 minutters kørsel fra Bakhmut, kendt som “kødhakkeren” på grund af de uhyrlige tab på både ukrainsk og russisk side.

Så slemt er det – endnu ikke – ikke i Tjasiv Jar, som russerne dagligt angriber med missiler og granater, og hvor henved en tiendedel af de oprindeligt 14.000 indbyggere holder stand.

Borgmesteren kalder dem “idealisterne”, men han medgiver, at der blandt byens tilbageværende indbyggere formentlig også er nogle, der håber på et andet udfald af krigen end han selv. Det er prorusserne, som Adam Holm også nævner i et af de andre kapitler, og som ved siden af alle de andre ubekendte er en del af den svære ukrainske ligning.

De får stort set ikke frisk luft og sparsomt med mad og vand, og som Jan Grarup noterer sig, så kaldes de kælder-spøgelser, fordi deres hud nærmest er gennemsigtig

På den måde er *While we bleed* ikke bare ren og skær krigsreportage. Adam Holm, der er uddannet i historie, fletter også i passende doser, og uden at det virker påklistret, nyttige og nødvendige informationer om Ukraines dramatiske historieskrivning ind i kapitlerne. Det historiske vingesus mærkes også i forordet, der er skrevet af ingen ringere end Lech Walesa, nobelprismodtager og Polens præsident 1990-1995.

Tæt på. Helt tæt på

Men indimellem er ord ganske enkelt utilstrækkelige. Meget af det, der foregår i Ukraine – og i krige generelt, herunder i den voldsomt eskalerede konflikt mellem Israel og Hamas – er ubeskrivelige, og her supplerer fotografen Jan Grarup med i alt 230 billeder, der kommer tæt på – ofte helt tæt på – ukrainernes lidelser, den totale destruktion og krigens brutale virkelighed.

Som det hedder i nyhederne på TV 2 og i DR, “skal vi advare mod voldsomme billeder”. Således også i den bog, Jan Grarup har komponeret sammen med Adam Holm. Billeder – alle sort/hvide, hvilket på en eller anden måde forstærker alvoren og deres dokumentationsværdi – af døde ukrainere i sønderbombede beboelseskvarterer eller i garager, der må tages i brug, fordi der ikke er plads i rigtige lighuse.

Det er barskt. Det er hård kost, og mange af billederne har man ikke umiddelbart lyst til at dvæle ved.

Eksempelvis billedet af Ivan, der blev dræbt under et russisk raketangreb, da han var ude og handle med sin kone i byen Kherson. Og billederne af alle de hårdt sårede og invaliderede – blandt andre den 59-årige Andriy Rodin, der arbejdede som læge i en pansret mandskabsvogn, der evakuerede sårede soldater ved fronten.

Under en udrykning trådte han på en landmine og mistede begge ben. Det har Jan Grarup forevigtet, ligesom han også har opsøgt nogle af de såkaldte “kælder-spøgelser”. Det er de ukrainske soldaters navn for de ældre mennesker, der ikke vil evakueres fra deres hjem, men foretrækker at gemme sig i kælderen. De får stort set ikke frisk luft og sparsomt med mad og vand, og som Jan Grarup noterer sig, så kaldes de kælder-spøgelser, fordi deres hud nærmest er gennemsigtig.

Foto: Jan Grarup

Det er barskt. Det er hård kost, og mange af billederne har man ikke umiddelbart lyst til at dvæle ved. Men tak for det. For det er sådan, det er derude i skyttegravene, som Adam Holm og Jan Grarup også har besøgt og beretter fra.

“Vi befinder os et sted i Donetsk i “Zero Zone”, slagmarkens yderste position, et nulpunkt på det militære landkort og et slutpunkt i mange unge mænds liv,” skriver Adam Holm i kapitlet om den 40-årige Oleksandr, der er uddannet lærer, men som dagen efter den russiske invasion den 24. februar 2022 lod sig hverve til modstandskampen og efter et kort kursus i våbenbrug blev sendt i felten.

Skyttegraven angribes af en russisk kamphelikopter. Jorden ryster, og der falder jord og sten ned fra loftet i den mandshøje skyttegrav, men både Adam Holm, Jan Grarup, Oleksandr og hans deling slipper uden skrammer.

Skår i troværdigheden

Nu vil POV's læsere sikkert erindre sig, at Jan Grarup for ganske nylig pludselig befandt sig midt i en mediestorm, hvor den prisbelønnede krigsfotograf blev beskyldt for at have mistet sin objektivitet i krigen i Ukraine og for at have leveret fejlagtige påstande i en række interviews. Kan man på den baggrund have tillid til, at Jan Grarups billeder i *While we bleed* taler sandt?

Ja, det er i hvert fald udgangspunktet for denne anmeldelse, og det er der fire grunde til.

For det første erkendte Jan Grarup straks og uden udenomssnak sin brøde, da stormen rejste sig.

For det andet har han oplyst, at han er gået fotos og billedtekster i bogen efter med en tættekam for at undgå fejl og unøjagtigheder.

For det tredje er de billeder, som Jan Grarup bidrager med i bogen, blevet kigget efter i sømmene af to andre fotografer, der selv har været udsendt til de ukrainske slagmarker.

Og endelig for det fjerde – så er det svært at se, hvilken interesse Jan Grarup, endsige Adan Holm og forlaget, skulle have i at udgive en bog, hvis troværdighed kan anfægtes. Ikke mindst efter kritikken af Jan Grarup.

Foto: Jan Grarup

Det ændrer ikke ved, at bogens titel, *While we bleed*, ikke blot refererer til det slagtehus, ukrainerne er havnet i efter Putins invasion. Titlen beskriver også den situation, som Jan Grarup og Adam Holm selv befinder sig i som følge af det skår i

troværdigheden, som førstnævnte fik – ovenikøbet kort tid før lanceringen af de to herrers fælles projekt.

Av, av og så meget desto mere, fordi bogen ikke bare er endnu en udgivelse fra Grarup og Holm, der begge to har lagt navn til flere bøger i årenes løb. Nej, *While we bleed* er hjerteblod, fremgår det af de epiloger, som værkets to bagmænd bidrager med til sidst i bogen.

Målet med bogen er klart: Den skal bidrage til at fastholde den europæiske opinions støtte til ukrainernes frihedskamp, og hverken forfatter eller fotograf lægger skjul på, at de er 110 procent på ukrainernes side, hvorfor de heller ikke kan “hævde at være objektive og værdineutrale”, som det udtrykkes.

“Javel, krigen har to sider, men ikke to lige skyldige parter,” som Adam Holm understreger, mens Jan Grarup erkender, at han har smidt idealet om objektivitet over bord.

“For mig er Ukraine ikke “bare” en historie, det er blevet min mission,” fastslår Jan Grarups i sin epilog.

Og se, det er jo ikke bare klar tale. Det er også en kærkommen varedeklaration i en bog om krig, hvor sandheden som bekendt er det første offer.

Læs flere artikler om Ukraine her.

Boganmeldelse

Jan Grarup

Ukraine

Ole Damkjær Nielsen

Ole Damkjær er presseansvarlig i Mellempøkeligt Samvirke og var udenrigsjournalist fra 1996-2018 på Berlingske med fokus på Stormellemøsten og Afrika.

Modtag POV Weekend, følg os på Facebook – eller bliv medlem!

Hold dig opdateret med ugens væsentligste analyser, anmeldelser og essays i **POV Weekend** – hver fredag morgen.

Det er gratis, og du kan tilmelde dig her →

Ja tak, send mig POV Weekend